

ATATÜRK'ÜN KONYA'YI ZİYARETLERİ VE İLK ZİYARETİ İLE İLGİLİ GÖZLEMLER

Yrd. Doç. Dr. OSMAN AKANDERE *

Giriş

Büyük Önder Atatürk; " Asırlardan beri tüten bir nurun ocağı ve Türk kültürünün esaslı kaynaklarından biri" olarak kabul ettiği Konya'ya bir çok defa ziyaretler yapmıştır. Konya, Büyük Atatürk'ün İstanbul ve İzmir'den sonra en çok geldiği ve ziyaret ettiği mutlu şehirlerden biridir. Büyük Atatürk, Milli Mücadele'nin başlangıcından ölümüne kadar olan süre içerisinde Konya'ya 13 defa gelmiş ve bu gelişlerinde toplam 33 gününü Konya'da geçirmiştir.

Atatürk'ün Konya'yı ziyaret tarihleri şöyledir;

* 3	Ağustos	1920 – 5	Ağustos	1920	Birinci gelişleri
* 1	Nisan	1922 – 4	Nisan	1922	İkinci gelişleri
* 24	Temmuz	1922 – 25	Temmuz	1922	Üçüncü gelişleri
* 19	Ağustos	1922 – 20	Ağustos	1922	Dördüncü gelişleri
* 20	Mart	1923 – 23	Mart	1923	Beşinci gelişleri
* 3	Ocak	1925 – 13	Ocak	1925	Altıncı gelişleri
* 17	Ekim	1925 – 19	Ekim	1925	Yedinci gelişleri
* 18	Mayıs	1926 – 19	Mayıs	1926	Sekizinci gelişleri
* 18	Şubat	1931 – 1	Mart	1931	Dokuzuncu gelişleri
* 25	Ocak	1933 – 25	Ocak	1933	Onuncu gelişleri
* 6	Şubat	1934 – 6	Ocak	1934	Onbirinci gelişleri
* 6	Ocak	1937 – 6	Şubat	1937	Onikinci gelişleri
* 20	Kasım	1937 – 20	Kasım	1937	Onüçüncü gelişleri ¹

* S.Ü. Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Öğretim Üyesi.

¹ Atatürk Konya'da, "Büyük Önder Atatürk'ün Konya'ya Gelişinin 64. ve Selçuk Üniversitesi'nin Kuruluşunun 10. Yıldönümü Armağanı", Konya 1986, s. 8; Ayrıca bkz., Mehmet Önder, Atatürk'ün Yurt Gezileri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1975, s. 241.

1. Atatürk'ün Ziyaretleri Öncesi Konya

1920 yılı sonlarına kadar bir iç kargaşa ve Kuvay-ı Milliye aleyhtarı hareketlerin çokca görüldüğü ve yaşandığı bir vilayet olan Konya, 1920'den sonraki yıllarda Milli Mücadele'mizdeki mümtaz yerini alacaktır.

Coğrafi, manevi ve kültürel yapısı ile Orta Anadolu'nun önemli bir merkezi olan Konya'nın Milli Mücadele'mizin başlarından itibaren bu mücadele içerisinde faal bir rol oynayamaması bazı nedenlere dayanmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz; 1- Öncelikle Milli Mücadele'nin ilk günlerinde Konya'nın başında vali olarak Cemal Bey adında bir zatın bulunmasıdır. "Artin Cemal" adıyla da bilinen Cemal Bey, Kuvâ-yi Milliye'nin en büyük düşmanlarından birisi, İngiliz Muhabbileri Cemiyeti'nin üyesi ve Hürriyet ve İtilâf Fırkası (partisi)'nin taraftarıydı. ² Nitekim Damat Ferit Paşa tarafından özellikle Konya'da milli faaliyetlerin gelişmemesi için Cemal Bey'in Konya'ya Vali olarak gönderildiği belirtilmektedir. ³ Bu nedenle bu vali milli faaliyetlerin Konya'da taban bulmasına mani olmuş bir zattır. Konya'da Kuvâ-yi Milliye Teşkilatı ancak bu valinin şehri terketmesinden sonra resmen kurulmuştur. 2- Konya'nın diğer bir şanssızlığı da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin ilk idarecilerinin bir kısmının kötü niyetli kişiler olmalarıydı. Bunlar kendilerine verilen yetki ve nüfuzu kötüye kullanmışlardı. Mesela Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adına kurulan milli kuvvetlerin zabıt ve efradları ile kendilerine çok yüksek maaş bağlamışlardı. ⁴ Ayrıca bazı subaylar Konya'da milli teşkilatı güçlendirme ve genişletme görevleriyle uğraşacakları yerde, ticaretle uğraşıyorlardı. Bu olaylar halkın dikkatini çekiyor ve tepkilere neden oluyordu. Halkın Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden şikayetçi olması Heyet-i Temsiliye'ye kadar ulaşmıştı. Bunun üzerine bizzat Mustafa Kemal Paşa

² Bu valinin Konya'da Kuvâ-yi Milliye Aleyhtarı Faaliyetleri için bkz. Ahmet Avanos, "Milli Mücadele'de Konya", (Basılmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1989.

³ Cemal Kutay, İstiklâl Savaşı'mızın Maneviyat Ordusu, İstanbul 1977, s. 81-82; Konya Valisi Cemal Bey'e "Artin Cemal" adı verilmesi onun İttihatçı düşmanlığından kaynaklanmaktadır. Bu İttihatçı düşmanlığı onu Ermeni dostluğu yapmaya kadar itmiştir. Nitekim Celâl Bayar bu konuda şöyle demektedir: "En mutaassıp Ermeni komiteleri savaş sırasında 300 bin Ermeni'nin öldürüldüğünü idda ettikleri halde, bu ölüm sayısını 800 bine çıkarmak suretiyle güya İttihatçılardan intikam almak istemişti ve bundan dolayı da halk da kendisine "Artin Cemal" demeye başlamıştı." Celâl Bayar, Ben de Yazdım, C. VII, İstanbul 1969, s. 2132.

⁴ Fahrettin Altay, On Yıl Savaşı (1912-1922) ve Sonrası, İstanbul 1970, s. 222.

tarafından 12. Kolordu Kumandanı Fahreddin Bey'e (Altay) olayın araştırılması için bir telgraf gönderilmiştir. ⁵

3- Konya'nın diğer bir şanssızlığı da bir Nakşibendi Şeyhi olan ve Konya halkı üzerinde derin bir tesiri bulunan Zeynel Abidin Hoca'nın Kuvâ-yi Milliye aleyhine cephe almasıdır. Milli Mücadele yılları boyunca bilhassa İngilizler ve sarayla yakın bir ilişki içerisinde olan Zeynel Abidin Hoca gerek Padişah Vahideddin'in ve gerekse muhaliflerin bir numaralı gözdesi durumuna gelmişti. Ona "bütün Gonneyi tek barnağının ucunda" çeviren adam gözüyle bakılıyordu. ⁶ Bu şahıs eğer Kuvâ-yi Milliye lehine nüfuzunu koymuş olsaydı, muhakkak ki Konya'nın Milli Mücadele tarihindeki yeri bambaşka olurdu.

4- Bir diğer neden de şudur. Uzun zamandan beri düşman işgali görmemiş bulunan Konya ahali, özellikle eşraf tabir edilen ileri gelenleri Milli Mücadele çabalarına karşı ilgisiz ve hatta yer yer karşı idi. Bunda özellikle İtalya'nların Konya'yi işgallerinde halka karşı takip ettikleri yumuşak ve uyutma siyasetinin de rolü büyüktür. Halk üzerinde derin etkisi bulunan bu eşrafın milli faaliyetlere karşı soğuk durması Konya'nın diğer bir şanssızlığı olmuştur. ⁷

Saf ve cahil olan Konya halkı yukarıda bir kaç cümle ile temas ettiğimiz nedenlerden dolayı, her türlü propagandaya açık olmuş ve bizzat bundan Kuvâ-yi Milliye aleyhtarları ve Milli Mücadele düşmanları istifade etmişlerdir. Bu yüzden Konya'da Milli Mücadele aleyhtarı hareketler ve isyanlar olmuştur. Nitekim Bozkır'da cereyan eden ve Bozkır isyanları olarak bilinen hadiseden sonra bu kez de I. Konya Hadisesi olarak bilinen isyan hareketleri olmuştur.

Konya şehir merkezinde başlatılmak istenen bu isyan hareketi Konya'daki 12. Kolordu Kumandanı Fahrettin Bey'in zamanında ve yerinde aldığı tedbirler ve tutuklamalarla büyümeden önlenmişti. Atatürk'ün

⁵ Altay, a.g.e., s. 222.

⁶ Tarık Mümtaz Göztepe, *Osmanoğullarının Son Padişahı Vahideddin Mütareke Gayesinde*, İstanbul 1969, s. 79-82.

⁷ Kamil Erdaha, *Milli Mücadele'de Vilâyetler ve Valiler*, İstanbul, 1975, s. 267.

de Nutuk'ta ifade ettiği gibi, bazı kişilerin Birinci Konya Ayaklanması dedikleri hadise, "Konya'da bulunan komutanın, elindeki kuvvetlerle, cesurca hareket ederek asileri dağıtması ve önyak olanları tutuklamasıyla" ⁸ kânsız bir şekilde önlenmişti. Durum Fahreddin Bey tarafından Ankara'ya bildirilmiş ve Ankara Hükümeti'nde Konya'da Örfi İdare (sıkı yönetim) ilan etmişti. ⁹ Ayrıca kurulan bir tahkik heyetince ayaklanmaya katılanlar hakkında kovuşturma açılmış ve 36 tutuklanmıştır.

Konu Konya Mebusu Arif Bey tarafından 17 Mayıs 1920 tarihinde verilen bir taktirle Büyük Millet Meclisi'nin gündemine getirilmişti. ¹⁰ Arif Bey Konya'ya bir "Tahkik Heyeti"nin gönderilmesini istemişti. Yine Diğer bir Konya Milletvekili olan Refik Bey'de Meclis'te yaptığı konuşmada; "... halka yapılan fena telkinlerin önlenmesi ve gelecekte bu tür fenalıklara meydan verilmemesi için, başka taraflara gönderildiği gibi, bir irşad heyeti'nin gönderilmesini" istemişti. ¹¹

Nitekim halkı aydınlatmak için milli şairimiz Mehmet Akif Bey'in içinde bulunduğu Antalya Mebusu Hamdullah Suphi Bey, Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey ve Konya Mebusu Refik Bey'den kurulu bir Millet Meclisi Heyeti 25 Mayıs 1920 günü Konya'ya hareket etti. ¹² Heyet Konya'da çeşitli çalışmalar yaptı. Memleketin içinde bulunduğu durum anlatılarak Büyük Millet Meclisi'nin yaptığı çalışmalar halka izah edildi. Halk bu çalışmalardan çok memnun kalmış ve heyetin 3 Haziran 1920'ye kadar şehirde kalmasını istemiştir. ¹³ Bu arada bu günlerde Konya'ya Milli Müdafa Vekili Fevzi Paşa gelmiş ve şehrin durumunu yakından görmüştür. Ayrıca Konya'lı mebuslarda sık sık şehre gelerek temaslarda bulunmuşlardı. Nitekim 19 Temmuz 1920 tarihinde Mehmet Vehbi, Musa Kazım, Kazım Hüsnü ve Çelebi Abdülhalim Efendi'lerin yer aldığı bir mebuslar heyeti trenle Konya'ya gelmiştir.

2. Atatürk'ün Konya'ya Gelişi

Konya'da yayınlanan "Öğüt Gazetesi" 31 Temmuz 1920 günü, Ata-

8 Bkz. Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, c. II (1920-1927), Başbakanlık Basımevi, Ankara 1984, s. 308.

9 Altay, a.g.e., s. 243.

10 TBMM Zabıt Ceridesi, c. I, s. 334-346.

11 TBMM zabıt Ceridesi, c. I, s. 347.

12 Avanos, a.g.e., s. 170.

13 Avanos, a.g.e., s. 170.

türk'lün Konya'ya yapacağı ziyaretle ilgili bir havadis vermiştir. Gazete şehir halkına, Mustafa Kemal Paşa ile birlikte Büyük Millet Meclisi'nden bir heyetin Afyonkarahisar, Uşak ve Denizli Cephele'ni teftiş ettikten sonra Konya'ya geleceğini duyuruyor ve "istikbal" hazırlıklarına başlanıldığını bildiriyordu.¹⁴

Gerçekten de Atatürk, Konya'da Kuvâ-yi Milliye'ye karşı bazı olumsuz hadiselerin cereyan etmesi ve sık sık Milli Mücadele'ye karşı hareketlerin ve isyanların çıkması üzerine Konyalılarla ve Konya'daki zevatla görüşmek, halkı aydınlatmak amacıyla bir heyetle Konya'ya gelmeye karar vermişti. I. Konya Hadisesi'nden yaklaşık üç ay sonra 3 Ağustos 1920 günü sabah 6.00'da trenle Afyon üzerinden Konya'ya geldi. Mustafa Kemal Paşa'nın beraberinde Milli Müdafaa Vekili Fevzi Paşa, 12. Kolordu Kumandanı Fahrettin Bey, Erkânı Harbiye Reisi Şemsettin Bey (Kolordu Erkânı Harbiyesi) ile bazı mebuslar olduğu halde şehir istasyonuna indi.¹⁵ Kendilerini Konya Valisi Haydar Bey, Mevkî Kumandanı Sabri Bey, Belediye Başkanı, Mevlana Dergâhı Postnişini ve Konya Mebusu Abdülhalim Çelebi, Müdafa-i Hukuk Cemiyeti Konya Merkez Heyeti Başkanı Sivash Ali Kemâli Hoca ile askeri ve mülkî erkânın yanında şehrin ileri gelenleri ve kalabalık bir halk topluluğu karşıladı. Halk Mustafa Kemal Paşa'yı coşkun bir tezahüratla karşılamıştı.¹⁶

Atatürk, trenden inince karşılamaya gelen kalabalık halk kütlesi kendisine doğru hücum etmek ister. Ancak polisler müsaade etmezler. Bu arada Sanayi Mektebi Bandosu, hazırlanan program gereğince "Selâm Marşı"nı çalar.¹⁷ Atatürk önce bando şefi Ali Baba'nın elini sıkarak ha-

¹⁴ Ögüt, 31 Temmuz 1336 (1920), S. 422.

¹⁵ Ögüt, 4 Ağustos 1336 (1920), S. 426. Ayrıca bkz. Mehmet Önder, Sivash Ali Kemâli Bey, Konya 1954, s. 56.

¹⁶ Ögüt, 4 Ağustos 1336 (1920), S. 426; Babalık, 4 Ağustos 1336 (1920), S. 528. Atatürk'ün ilk gelişlerinde, kendisini karşılayan Belediye Başkanının ismi açıklanmamakla birlikte bunun büyük bir ihtimalle Mehmet Muhlis Bey olduğunu ifade edebiliriz. Çünkü Mehmet Muhlis Bey, Belediye başkanı olarak Milli Mücadele döneminde Konya'ya gelen Milli Mücadele önde gelenlerinin karşılayıcı ve ağırlayıcılarındandır. Mustafa Kemal'in Konya'ya ikinci gelişi olan 1-4 Nisan 1922'de İstasyonda karşılayıcıların başında gelenlerinden birisi de Mehmet Muhlis Bey'dir. Bkz. Ahmet Günaydın, Hasan Kök, Mustafa Göğer, Ahmet Şeref Ceran, "Atatürk ve Okullarımız-Atatürk Konya Okullarında", Konya 1988, s. 13; Yine Mustafa Kemal'in 20 Mart 1923 tarihinde zaferden sonra gelişinde de karşılayıcılar arasındadır. Ayrıca Vilayet-i Umumi Meclis Salonu'nda gece verilen ziyafette bir konuşma yapmıştır. Bkz. Mehmet Önder, Delibaş Hadisesi, Konya, s. 323.

¹⁷ "Atatürk'ü karşılayan Konya Sanayi Mektebi Bandosu'nun başında bandonun şefi ve Musiki Muallimi, saray usulü üniforma giyen İstanbul Deniz Bandosunda görev yapmış bestecileri bulunan Ali Baba'dır." Günaydın, Kök, Göğer Ceran a.g.e., s. 2-3.

lini ve hatırını sorar. Ali Baba Atatürk'ün elini öpmek ister. Ancak Atatürk bu yaşlı hocaya saygısından dolayı elini öptürtmez. Ali Baba'da bu defa elindeki tempo değneğini sol eline alır ve sağ elindeki kalpağıyla selamlar.

Atatürk önce Dar'ülmuallimat (Kız Öğretmen Okulu)'ı teftiş eder. Okul Müdürü Zehra Hanım'ın hatırını sorduktan sonra sırasıyla diğer idarecilerin, öğretmenlerin ve talebelerin hatırını sorar. Onlar da "Teşekkür ederiz Paşa Hazretleri" diye cevap verirler.¹⁸

Dar'ülmuallimat'ın teftişinden sonra Atatürk, yol güzergâhı üzerinde sağlı ve sollu bir şekilde sıralanmış bulunan Leyl-i İdadi (yatılı lise) Askeri Rüştiye (ortaokul) talebeleriyle İlmîye Medresesi, Dar'ülirfan, İntibah gibi özel okulların talebelerini ve Dar'ülmuallimin ile Dar'ülmuallimat ve diğer kız okullarının talebelerini selâmlamış, talebelerde Atatürk'e coşkulu bir şekilde tezahüratta bulunmuşlardır.¹⁹

Daha sonra Mustafa Kemal Paşa, bugün Atatürk Müzesi olarak kullanılan Konyalıların kendisine hediye ettikleri köşke gitmiştir. Bu arada kız ve erkek okullarının geçit töreni devam etmektedir. Atatürk daha sonra köşkün balkonuna çıkar. Halkın büyük tezahüratı ve Sanayi Mektebi Bاندosu'nun coşkulu nağmeleri etrafı çınlatmaktadır. Sanayi Mektebi Bاندosu İzmir Marş'ını çalarak Atatürk'ün önünden geçer. Bando şefi Ali Baba hürmetle Atatürk'ü selamlar, O'da onlar geçene kadar bandoya resmi selâmla karşılık verir.²⁰

Atatürk ve beraberindekiler daha sonra o tarihte Konya'da bulunan

18 Emekli bir öğretmen olan ve o günleri yaşayan İhsan Eke'nin anlattığı bu hadiseler için bkz. Günaydın, Kök, Göğer, Ceran, a.g.e., s. 2.

19 a.g.e., s. 4.

20 Babalık, 4 Ağustos 1336 (1920), S. 528.: "Bandonun arkasında ufak bir asker ve polis müfrezesi ve onu takiben öğrenciler (bilhassa sanat okulu öğrencileri) muntazam adımlarla takip etmesinden sonra, Dergah'ın Neyzen ve Kudümzenlerinden müteşekkil Musiki takımı... Bando'nun sert, yüksek ve gürültülü sesi yanında, bu ses gaip kulakları dinlendirici ruhları okşayıcı Mevlevî kisveleriyle, ekseriya siyah renk hakimiyeti altında ağır ağır ve küdüm tempolarına uydurolan adımların hareketleriyle geçerken insana ayrıca lâhufî bir zevk veriyordu" demektedir. Cancar Arabacı, Milli Mücadele'de Konya Öğretmenleri. (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1993, s. 36.

Şeyh Sunisi'yi ziyaret ederek memleket meselelerini görüşmüş²¹ bilaharede Mevlâna Dergâhı'nı ziyaret etmiş ve öğle namazını da Sultan Selim Camii'nde kılmıştır. Atatürk, cepheden gelen çok sayıda yaralı ve hastalarının tedavi gördükleri Gureba Hastanesi (bugünkü Devlet Hastahanesi) ile Amerikan Hastahanesini ziyaret etmiş ve burada bulunan yaralı ve hasta asker ve subaylara acil şifalar dilemiştir.²² Bu arada Dar'ülmualimin ziyaret edilmiştir.

Daha sonra Hükümet Konağı'na gelen Mustafa Kemal Paşa, burada bir kısım ahali ve özellikle şehrin eşrafı ile sohbet eder. Burada yapılan görüşmelerde özellikle I. Konya Hadisesi esnasında tutuklanan ve bir süre önce de Örfi İdare Mahkemesi'nce mahkum edilenlerin af edilmesi konusu Mustafa Kemal Paşa'dan rica edilmiştir. Özellikle Müdafa-i Hukuk Cemiyeti Konya Heyet-i Merkeziyesi başkanı Sivaslı Ali Kemâli Bey, bu tutukluların af edilmelerini Mustafa Kemal'den istemişti. Ali Kemâli Bey'e göre bunlar "ne yaptığını bilmez, cahil ve masum insanlar"dır. Bu nedenle Atatürk'le yaptığı görüşmede aralarında şöyle bir konuşma geçer:

"Mustafa Kemal Paşa - Hocam, hizmetinizi takdir ediyorum. El birliği ile bu vatani kurtaracağız.

21 Libya ve Cezayir'de yayılan Sunisi Teşkilatı'nın başkanı Şeyh Ahmet es Şerif es Sunisi, I. Dünya Savaşı ile birlikte ihân edilen "Cihad" desteklemek üzere Sultan Mehmet Reşad'ın davetiyle Osmanlı Devletine gelmiştir. Değişik vilayetleri gezen şeyh Sunisi 12 Temmuz 1920 tarihinde Konya'ya gelir. Kendisini istasyonda vali, müftü, hükümet, erkânı ulema ve kalabalık bir halk topluluğu karşılar. Karşılayanlarla birlikte memleket eşrafının davet edildiği dini merasim Sultanî'de yapılır. Bkz. Avanos, a.g.e., s. 37.

22 Selçuk Es, bu konu ile ilgili şöyle bir hatırasını anlatır: "Bir Cuma günü, bu günkü Şeker Fabrikası'nın Kuzey güneydoğu dolaylarında öğleden sonra futbol maçı izlemeye gitmiştik. Saha kenarında otururken uzaktan siyah bir duman peyda oldu, yaklaşmaya başladı. Tren geliyordu. Hem de Afyon Cephesi'nden geliyor. Acaba ne var diye merakla koşu koşu İstasyona geldik. Tren bizi geçitte geçmişti. Bütün kırk kişilik eşya nakline mahsus vagonlardı. İstasyona geldik, aman Allahın, yürekler acısı, bağırın, kıvranan yaralılarla dolu... İlk tedavileri yapıp cephe gerisine gönderilen yaralılarımız... İstasyon meydanında yük arabaları, körtük arabaları ve hasta nakil vasıtaları toplanmış, sivil-asker herkesin elinde teskereleer, vagonlardan kimi ölmüş, kimi komada, kimisi de yarının istirahatından feryat eden yaralılarımızı ihtimamla indiriyor ve arabalara taşıyorlardı. Arada bazı kolu, ayağı kopmuş ağır yaralılar, etrafındakilerden rastgeldiklerine vasiyette bulunuyorlar "Hemşehrim... köylüyüm. Bacağımı cepheye bıraktım, vatan uğruna feda olsun. Pek iflah olacağımı zannetmem. Bir haber ulaştır, beri hastahanelerde arasınlar" diyordu. Arabacı, a.g.e., s. 13.

Konya, Milli Mücadele döneminde cephe gerisindeki yaralı ve hastaların tedavi merkezi olarak da önemli bir görev görmektedir. Nitekim o günlerde Konya'da faal olarak hizmet veren hastahaneler şunlardır: "Bugünkü Kız Lisesi binası. Merkez Komutanlığı ve Askerlik Şubelerinin bulunduğu binalar, Meram'daki Çelebi Konağı, yaralı sayısı fazlalaşınca Park Sineması'nın karşısındaki ev, bugünkü Yeni Sinema'nın gün batısındaki Ceylanî Bey'e ait ev. Doktor Dad tarafından işletilen Amerikan Hastahanesi ve başta Guraba Hastahanesi (bugünkü Devlet Hastahanesi). Bu anlatımlar için bkz. Arabacı, a.g.e., s. 13.

Ali Kemâli Bey – İnşallah Paşam. Sağolunuz. Millet Sizinle beraberdir. Yalnız bir maruzatım var. Bir kaç ay evvel küçük bir hadisede mahkum olmuş, ne yaptığını bilmez, cahil ve masum kişiler var. Bunları affetsen iyi olur." ²³

Mustafa Kemal Paşa'nın "bunların tekrar bir gaile çıkarmaları endişesine" karşı Ali Kemâli Bey teminat verir. Bu talepler üzerine Mustafa Kemal Paşa konuyu Vali ve Kolordu Kumandanı Fahreddin Bey'le görüşür. Her ikisinin de taraftar olması ve özellikle Fahreddin Bey'in "mahkumların affi hakkınızdaki hürmet, övgü ve bağlılığı artırmak için bir vesile olacaktır. Yalnız idare mekanizmasının daha iyi işlemesi gerekmektedir." sözleri üzerine Mustafa Kemal Paşa ikna olmuştu.

Vali ve Kumandanın affa taraftar olması ve şehir halkının ısrarlı talepleri üzerine Mustafa Kemal Paşa, 4 Ağustos 1920'de Örfi İdare Mahkemesince çeşitli cezalara çarptırılanların af edilmesi için Büyük Millet Meclisi Reis-i sanisi Celâlettin Arif Bey'e bir telgraf gönderdi. Mustafa Kemal Paşa'nın gönderdiği bu takrir, Büyük Millet Meclisi'nin 7 Ağustos 1920 günlü birleşiminde okundu. Telgrafın metni şöyledir:

"Büyük Millet Meclisi Reis-i Sanisi Celâlettin Arif Bey'e

4 Ağustos 1336

Konya'nın vaziyetini şayan-ı memnuniyet buldum. Ahali tenvir edilmiştir. Bedhahın ikaatına aldananlar hatalarını anlayarak tashih-i ahlâka başlamıştır. Konya vak'asından sabıkan olup heyet-i hükümiyeleri biecli tetkik, Heyet-i Âlilerine takdim edilmiş olanların affi ile bu esnada işbirarında izalesini muvaffık bulunuyorum. Vali Beyefendi de bu babta hemfikirdir. Cumartesi içtima-ı umumi yapılacağını biliyorum. Sırf bu mesele hakkında karar vermek üzere yarın içtima ve karar-ı affi rüfekamla

23 Önder, **Delibaş Hadisesi**, s. 91-92. Mustafa Kemal Paşa, Konya'ya yaptığı ilk ziyarette tanıdığı Sivaslı Ali Kemali Bey hakkında dönüşünde Refet Bey'e şunları söylemiştir: "O Ali Kemali Efendi'yi anlatmak istediğin daha başka meziyetlerle de buldum. Eğer her vilayet, sancak ve kazada bir cinsali bulunabilirse, istiklâl ve medeniyet yolunda erişemeyeceğimiz yer yoktur. Öyle bir adam ki, karşısındakinin düşünse bile söylemeye cesaret edemeyeceğimin doğru ve haklı olduğuna kani ise tatbik ediyor. Bana ordu ihtiyaçlarının cari ve alışılmış şekilde temin edilemeyeceğini, hususî tedbirler şart olduğunu söyledi. Konya'da bir Muavenet-i Milliye teşkilatı kurulmuş ki, her yerde aynı ruh ve muvaffakiyetle mümkün olabilirse, orduyu nice mahrumiyetlerden kurtarabilir, zaferin teminatına sahip olabiliriz." Kutay, a.g.e., s. 86.

bu muhiddin çıkmadan evvel tebliğ buyurmalarını vükelay-ı kirâmla Millet Meclisi'nden suret-i mahsusada rica ederim.

Mustafa Kemal" ²⁴

Mustafa Kemal Paşa'nın bu telgrafı ile toplanan Büyük Millet Meclisi, Konya Mebuslarının gayretleri ile "Konya Hadisesi'nde tutuklananların affı" konulu takriri görüşür ve 5 Ağustos 1920'de çoğunlukla kabul eder.

3 Ağustos 1920'de oldukça yoğun geçen bu temaslardan sonra Mustafa Kemal Paşa kendisine tahsis edilen köşke çekilir.

4 Ağustos sabahı Atatürk ve beraberindekiler Gureba Hastahanesi'ni ve Mekteb-i Sultani'yi ziyaret ederler. Sultani'yi yani liseyi ziyareti esnasında o yıllarda Konya Sultanisi'nin son sınıfında okuyan ve okulun en çalışkan talebesi olan eski başbakanlardan Sadi Irmak, bu ziyaretle ilgili anılarını şöyle anlatıyor :

"Durgun, sakin, ışıklı bir yaz günüydü. Hava ümitsizlikler ve iç ayaklanmaların verdiği derin çalkantıyla dolup taşıyordu. Atatürk'ün Konya'ya geldiği ve okulumuzu ziyaret edeceği söylendi. İdealizmi daima gerçekçiliğiyle birlikte yürüten Mustafa Kemal Paşa, Konya'ya bir Karadenizli taburun refakatinde gelmişti. Okulumuzun tedbirli müdürü o zamanın adetince bir karşılama konuşmasını rahmetli Edebiyat öğretmeni emekli Hasan Rüşdi Efendi'ye hazırlatarak onu okumak için okul birincisi olan beni görevlendirmişti. Konuşma metni bana son dakikalarda verilmişti... Atatürk gelince bizi kendisini karşılamak için cümle kapısının önüne diktiler. Ata'nın kapıya doğru yürüdüğünü görür görmez hocamın hazırladığı demeci söylemeğe başladım. İlk cümleleri dikkat, sevgi ve gülümseme ile izledim. Fakat "tarih seni Fatihler, Yavuzlar ve Kanuni'lerin yanına koyacak" ibaresine gelince, mavi kıvrımlar saçan bakışlarımın çekildiğini ve biraz da acılaştığımı hemen farkettim. Bu cümlede her şeyin onu üzdüğünü anlamıştım. Ama iş işten geçmişti. Konuşmanın geri kalan kısmını isteksiz mırıldandım. Zaten o da konuşmamı dinlemiyordu. Derken bir yerde konuşmamı kesti ve bize hitaben bir konuşma yaptı.

24 Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, c. III, s. 96.

Halif sevimli bir Rumeli şivesi ile konuşuyordu. Olağan üstü tatlı bir sesi vardı. "Gençler" diye söze başladı. Bu gün hala hiç bir kelimesini unutmadığım bu konuşmasında şu cümle yer almıştı: "Sizi bu millet yetiştiriyor, göreviniz büyük hizmetlere hazırlanarak bu göreve layık olmaktır."

Sonradan haber aldığıma göre O akşam valinin yemeğinde, benim konuşmama değinerek "gençleri, padişahçı ve halifeci olarak değil milliyetçi olarak yetiştirmeli" demiş.²⁵

Okulun Felsefe ve Edebiyat öğretmeni ve aynı zamanda halk arasında "kel şair" olarak bilinen Hasan Rüşdü Bey, Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığı "Destan" isimli şiiri okumuştur.²⁶

Aynı gün yani 4 Ağustos 1920 günü öğleden sonrası Mustafa Kemal Paşa, Hükümet alanında toplanan binlerce Konya'lıya hitabetti. Büyük bir dikkate dinlenen ve sık sık alkışlanılarak tezahüratta bulunulan konuşmasında iç ve dış düşmanların açık ve gizli düşünceleri hakkında etraflıca bilgi verdi. Bu konuşmasının bir yerinde; "Milli amaçlara ihanet eden bedbahtlar, yine milletin iradesiyle cezalarını bulacak, hatalarını anlayacaklardır. Millet, Kuvâ-yi Milliye ile hemfikirdir" diyerek halkımıza olan güveni dile getirmiştir.²⁷

Konuşmanın ardından Antalya Mebusu Rasih (Kaplan) Bey, Milli birlik ve beraberliğin bozulmaması, ordumuzun galip ve muzaffer olması, memleketimizin kurtulması için dua etti.

Mustafa Kemal Paşa ve beraberindekiler 5 Ağustos 1920 günü şehirden yani Konya'dan ayrıldılar. 6 Ağustos 1920 günü Akşehir'e geldiler. Akşehir halkı Paşa'ya ve beraberindekilere büyük sevgi gösterilerinde bulundu. Mustafa Kemal Paşa buradan Konya halkına bir teşekkür telgrafi gönderdi. Telgraf Metni şöyledir:

25 Sadi İrmak, *Atatürk'ten Anılar*, Ankara, 1982, s. 46.

26 Caner, a.g.e., s. 6.

27 Atatürk Konya'da, s. 15.

"Konya'nın muhterem memurları ve ahâlisinin hakkımızda ibraz ettikleri-Mihman-ı Müvâzi (misafirperverlik) bizi pek ziyade mütehasıs etmiştir. Vilayetin hududunda pek tatlı hissiyat ile veda ederken teşekküratımızı takdim eder, bütün umuma iblâğını rica ederiz."²⁸

Mustafa Kemal Paşa ve beraberindekilerin ayrılmasından sonra Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'da 10 Ağustos 1920 tarihinde Konya'ya gelmişti. Böylece I. Konya Hadisesi'nin yarattığı her türlü sıkıntılar ortadan kalkmış, şehir huzur ve sukûnete kavuşmuştu.

Sonuç

Büyük Atatürk Konya'ya ve Konya halkına karşı her zaman sevgi ve muhabbet duyguları beslemiş ve Konya'ya sık sık ziyaretler yapmak suretiyle de bunu göstermiştir. Konya'da Büyük Atatürk'ün emaneti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne ve onun ilke ve prensiplerine sadık kalarak ve kalmayı sürdürerek ona olan sevgi ve bağlılıklarını ifade etmiştir.

28 Ögüt, 8 Ağustos 1336 (1920), S. 429.